

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Maris Pärt
SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUSEST
KAMBJA VALLA LASTEAEDADE NÄITEL

Magistritöö
Juhendaja: Helen Hirsnik (MA)

Tartu 2022

KOKKUVÕTE

Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkusest Kambja valla lasteaedade näitel

Magistritöö eesmärgiks oli teada saada, kuidas tunnetavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi järele ning milliseid ülesandeid nende arvates võiks sotsiaalpedagoog täita. Üldisemalt sooviti uurimusega aidata kaasa teadlikkuse tõstmisele sel teemal ja sotsiaalpedagoogilise töö suuremale levikule lasteaedades. Uurimuse läbiviimiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, uurimuses osales 8 Kambja valla lasteaiajuhti. Andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Tulemustest selgus, et sotsiaalpedagoogilistest muredest esineb lasteaiajuhtide hinnangul kõige enam agressiivset käitumist ja erinevaid sotsio-emotsionaalseid probleeme. Intervjueeritavad väitsid, et praegu tegelevad sotsiaalpedagoogiliste muredega tugispetsialistid ja erinevad töörühmad. Sotsiaalpedagoog võiks aga vastanute arvates õpetada lastele sotsio-emotsionaalseid oskusi ning nõustada ja toetada nii lasteaia meeskonda kui lapsevanemaid. Lasteaiajuhid leidsid, et sotsiaalpedagoogi ametikoht oleks lasteaias vajalik ja et selle puudumine on tingitud ressursside piiratusest.

Märksõnad: sotsiaalpedagoogika, sotsiaalpedagoog, lapse areng, sotsio-emotsionaalsed oskused

ABSTRACT

The necessity for the position of a social pedagogue in kindergartens, based on the example of kindergartens in Kambja Parish

The aim of the current Master thesis was to find out how the kindergarten principals of Kambja Parish perceive the necessity for a social pedagogue and what kind of tasks a social pedagogue could fulfill in a kindergarten. More generally, the thesis aims at helping raise people's awareness on this topic as well as contributing to the wider spread of social pedagogical work in kindergartens. The study was conducted using semi-structured interviews with the participation of 8 kindergarten principals. To analyse data, inductive content analysis was used. The results indicated that kindergarten principals consider aggressive behaviour and different socio-emotional problems as most common social pedagogical issues. The respondents claimed that currently social pedagogical issues are covered by support specialists or special teams. In addition, the principals thought that teaching socio-emotional skills to the children and counselling kindergarten teams as well as parents could be the main responsibilities of a social pedagogue. The results also indicated the necessity for the position of a social pedagogue in the kindergartens of Kambja Parish, but the creation of this position has so far failed due to limited resources (both financial and human).

Keywords: social pedagogy, social pedagogue, child development, socio-emotional skills

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	6
Sotsiaalpedagoogika valdkonna defineerimine	6
Alusharidus Eestis ning lapse arengu toetamine lasteaias	8
Sotsiaalpedagoogi võimalused laste ja noorte arengu toetamisel	11
Eesmärk ja uurimisküsimused.....	13
METOODIKA	13
Valim.....	14
Andmekogumismeetod.....	14
Andmeanalüüs.....	15
TULEMUSED	16
Sotsiaalpedagoogika valdkonna probleemkohad	16
Sotsiaalpedagoogi ülesanded lasteaias	18
Sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine lasteaias	20
Vajadus sotsiaalpedagoogi ametikoha järele.....	21
ARUTELU	23
TÖÖ PRAKTILINE VÄÄRTUS JA PIIRANGUD	27
TÄNUSÕNAD.....	28
AUTORSUSE KINNITUS	28
KASUTATUD KIRJANDUS.....	29
LISAD.....	33
Lisa 1	33
Lisa 2	35

SISSEJUHATUS

Tugiteenuste kättesaadavus mõjutab olulisel määral lapse arengut ja hilisemat õppeedukust, varasem abi aitab lastel hiljem paremini koolis edasi jõuda. Tugiteenuste tagamine on Eestis kohalike omavalitsuste ülesanne. Riigikontrolli 2020. aasta auditi tulemuste kohaselt saavad lapsed vajalikke tugiteenuseid 64% munitsipaallasteaedades, valitseb tugispetsialistide puudus ja tõdetakse, et lasteaialastele tugiteenuste pakkumine on jäänud tagaplaanile. (Riigikontrolli aruanne, 2020)

Tugispetsialistidest toetavad lasteaedades lapsi ja õpetajaid üldjuhul eripedagoog ja logopeed – 2020-2021 töötas Eestis lasteaedades kokku 374 logopeedi ja 199 eripedagoogi, sotsiaalpedagoogide kohta andmed puuduvad (Haridussilm, *s.a.*). Ka Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendusel puuduvad andmed selle kohta, kui paljudes lasteaedades on tööl sotsiaalpedagoog. Uurimistöo autorile teadaolevalt tegutseb sotsiaalpedagoog nt järgmistes lasteaedades: Ilmatsalu Lasteaed Lepatriinu, Jüri Võsukese Lasteaed, Järveküla Lasteaed, Kuressaare Pargi Lasteaed, Saue Lasteaed Midrimaa ja Kuuste Kool-Lasteaed.

See on ka peamine põhjus, mille järgi autor valis oma magistristöo teema – tekkis sügavam huvi teada saada, kuidas lasteaedades tajutakse vajadust sotsiaalpedagoogi järele ja mil viisil nad saaksid oma tööga kasulikud olla.

Sotsiaalpedagoogi ülesannetega seonduvat on Eestis varemgi uuritud, kuid seda peamiselt kooli tasandilt. Järgnevalt on välja toodud mõned uurimused, mis viimase 10 aasta jooksul tehtud on:

- Liina Lüüs (2010. aasta magistristöo) „Sotsiaalpedagoogide tõlgendused oma tööst.“
- Maria Žuravljova (2012. aasta lõputöö) „Sotsiaalpedagoogi tööprofiil Ida-Virumaa koolide näitel.“
- Riina Järve- Tammiste (2016. aasta magistristöo) „Sotsiaalpedagoogid oma tööst koolis.“
- Aliide- Marie Taela (2019. aasta magistristöo) „Abivajava lapse toetamine koolis: sotsiaalpedagoogide perspektiiv.“

2013. aastal kirjutas aga Kerli Gutman oma lõputöö teemal „Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus lasteaedades, Kuressaare lasteaedade näitel“, mis on autorile teadaolevalt ainus lasteaedades puudutav uurimus sotsiaalpedagoogi ülesannetega seonduvalt. Kui Gutmani uuritavateks olid õpetajad, siis käesoleva uurimistöo autor võtab fookusesse lasteaiajuhid – eesmärgiks on teada saada, kuidas tunnetavad Kambja valla lasteaedade juhtkonna liikmed

vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele ja milliseid ülesandeid nende arvates sotsiaalpedagoog võiks lasteaias täita.

Magistritöö koosneb neljast suuremast osast: esmalt antakse ülevaade teoreetilisest taustast ja esitatakse uurimusküsimused, seejärel kirjeldatakse lähemalt uurimuse metoodikat, kolmandana esitatakse uurimustulemused ning neljandana aruteletakse olulisemate uurimustulemuste üle.

TEOREETILINE ÜLEVAADE

Sotsiaalpedagoogika valdkonna defineerimine

Sotsiaalpedagoogikat mõistetakse sageli mitmeti. Arusaamade mitmekesisus on eelkõige tingitud asjaolust, et kõik pedagoogilised paradigmad on omavahel seotud ning väga konkreetseid piire erinevate teadusalade vahele tõmmata on keeruline (Hämäläinen 2019; Högström 2018; Mikser, 2004; Úcar, 2011).

Maailmas leidub mitmeid teadusfilosoofilisi koolkondi, kelle arvates distsipliinide ühitamatus on paratamatu ja loomulik, sest erinevate paradigmade tõlgendamine sõltub nii kontekstist kui tõlgendaja enda kogemustest ja taustast. Antud suuna tuntuimaks esindajaks võib pidada Thomas Kuhni (Mikser, 2004). Näiteks Hämäläineni järgi võiks sotsiaalpedagoogika teadusena paigutada ühiskonna- ja kasvatusteaduste vahele, olles põhiküsimuste osas kõige lähemalt seotud sotsiaalteadustega (Hämäläinen, 2001).

Kuhnile vastandub teine teadusfilosoofiline koolkond, mille esindajaks on Karl Popper. Popper ja tema järgijad rõhutavad, et väga oluline on saavutada teaduse ühtsus erinevate koolkondade vahel. Ilmselgelt on nii Kuhni kui Popperi koolkonnal palju toetajaid ning lõplikku otsust ainsama ja õige tõe väljaselgitamiseks on praktiliselt võimatu teha. (Mikser, 2004)

Sotsiaalpedagoogiline mõte ja tegevus on tegelikult pärit juba antiikajast, mil näiteks Platon ja Aristoteles rõhutasid kasvatusel olulisust nii ühiskondlikul kui poliitilisel tasandil (Hämäläinen, 2001). Sotsiaalpedagoogika arenemisele teadusena panid 19. sajandi keskel (1840. aastatel) Saksamaal aluse Karl Mager ja Adolph Diesterweg, võttes kasutusele esimest korda sotsiaalpedagoogika mõiste. Tähtsaimad sotsiaalpedagoogika teoreetilised konstruktsioonid on loonud Paul Natorp ja Herman Nohl, rõhudes teooria ja praktika olulisusele. (Schugurensky & Silver, 2014)

Sotsiaalpedagoogilise teooria seisukohalt on tähtsal kohal sotsiaalpedagoogika uurimisobjektid, mis enamasti puudutavad ühiskonda integreerumise küsimusi. Nendeks on inimese kasvuprotsessid, millest sõltub ühiskonda integreerumine ja toimetulek ühiskonnaliikmena; probleemid, mis on seotud ühiskonda integreerumisega ning pedagoogiline tegevus, mille eesmärgiks on leevendada integratsiooniprobleeme. (Hämäläinen, 2001)

Võttes lähemalt vaatluse alla sotsiaalpedagoogika mõiste defineerimise, on ka siin võimalikud mitmed tõlgendused. Semantilisel tähendab sotsiaalpedagoogika järgmist: *pedagoogika* – teadus inimese kasvatamisest, *sotsiaalne* – ühiskondlik; kollektiivne; solidaarne (Hämäläinen, 2001). Ehk semantilisel on sotsiaalpedagoogika mõistel samuti mitu tõlgendust, mis ei välista üksteist.

Sotsiaalpedagoogikat on aegade jooksul käsitletud erinevate vaatenurkade alt. Võttes vaatluse alla viimased 30 aastat, on sotsiaalpedagoogikat defineeritud järgnevalt: näiteks Eesti Entsüklopeedias (1995) on sotsiaalpedagoogikat vaadeldud kui reformipedagoogika suunda, mille järgi kasvatus peab lähtuma ühiskonna vajadustest ja arendama inimese sotsiaalset aktiivsust ühistöö ja suhtluse kaudu. Samuti on sotsiaalpedagoogika abivajajat arendav, kasvatav, taastav, hüvitavõpetav, juhendav jms tegevus, mis aitab inimesel sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada (EE, 1995). Hämäläinen (2001) on välja pakkunud, et sotsiaalpedagoogika on rakendusteadus, kus sotsiaalsete probleemide leevendamiseks ja heaolu edendamiseks kasutatakse pedagoogilisi tegevusi. Storø (2012) väidab, et sotsiaalpedagoogika on pedagoogiliselt orienteeritud praktika, mille tegevused on suunatud lastele ja noorukitele, et abivajajaid paremini kaasata ja integreerida ühiskonda. Stephens (2013) näeb sotsiaalpedagoogikat sotsiaalteadusena, mille eesmärk on erinevate pedagoogiliste vahendite kaudu toetada inimeste sotsiaalset arengut ja muuta seeläbi ühiskonda tervikuna paremaks.

Eeltoodust saab järeldada, et kuigi definitsioone on teadlased sõnastanud igaüks veidi omamoodi, on sotsiaalpedagoogika peamine rõhuasetus indiviidi heaolul ja toimetuleku parendamisel.

Riigiti mõistetakse ka sotsiaalpedagoogikat kui professioni erinevalt (Anderberg, 2020; Úcar, 2011). Põhja- Euroopas (Taanis, Soomes, Norras, Eestis) on sotsiaalpedagoogika eraldi distsipliin ning sotsiaalpedagoogid töötavad peamiselt koolides abivajavate laste ja nende peredega, samuti aga toetavad sotsiaalpedagoogid kolleege laste kasvatamisel, õpetamisel ja nende heaolu tagamisel (Anderberg, 2020; Leino, 2021). Ka endistes idabloki riikides, nagu

Tšehhi, Slovakkia, Poola, on sotsiaalpedagoogika saavutanud iseseisva distsipliini staatuse ning sotsiaalpedagoogid töötavad haridusasutustes (Anderberg, 2020).

Uus-Meremaal aga näiteks sellist ametit nagu sotsiaalpedagoog ei eksisteeri, sisult mõningal määral sotsiaalpedagoogilistele lähenemistele toetuvate tegevustega tegelevad alternatiivhariduse raames erinevate elualade esindajad, kel puudub vajalik kvalifikatsioon (Schoone, 2020).

Ühendkuningriigis sotsiaalpedagoogikat eraldiseisva teadusena ei eksisteeri, seal on peamine rõhuasetus sotsiaaltööl (Kornbeck, 2002). Saksamaal on piirid sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö vahel hägused ning ka ülikoolis õpitakse neid ühe erialana (Sandermann & Neumann, 2014). Venemaal tunnustatakse sotsiaalpedagoogikat iseseisva distsipliinina ning sotsiaalpedagoogid töötavad nii erinevat tüüpi koolides kui institutsioonides, kus tegeletakse noortepoliitika küsimustega (Romm, 2016).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sotsiaalpedagoogikal on mitmeid erinevaid käsitlusi nii teadusdistsipliinina, definitsioonina kui sotsiaalpedagoogi ametikohaga seondult. Kuid üks on kindel – sotsiaalpedagoogika on seotud kogu inimese elukaarega ehk sotsiaalpedagoogika teooriad ja mudelid on mõeldud tegelemiseks erinevate vanusegruppidega, hõlmates nii lapsi, täiskasvanuid kui vanureid (Kornbeck & Rosendal Jensen, 2012).

Alusharidus Eestis ning lapse arengu toetamine lasteaias

„*Alusharidus* on teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisnormide kogum, mille laps omandab eelkoolieas ja mis annavad talle baasi igapäevaelus ning koolis edukaks toimetulekuks,“ (Saarits, 2005a, lk 112). Eesti alusharidus baseerub pikaajalistel traditsioonidel ning selle areng on toimunud erinevate ajalooliste ja ühiskondlike muutuste taustal. Üheks suurimaks muudatuseks viimaste aastakümnete jooksul alushariduses on olnud üleminek lapsekesksele õpetusele, eesmärgiga maksimaalselt toetada iga lapse arengut ning tagada, et kvaliteetne alusharidus oleks kättesaadav kõikidele perekondadele. (Õun *et al*, 2020)

Eesti koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) järgi on lasteasutuse põhiülesanne lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades:

- 1) luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennast usaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav;

- 2) hoida ja tugevdada lapse tervist ning soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut.

Lasteaed on väga olulisel kohal lapse arengu kujundajana. Tuleb aga silmas pidada, et lapse arengut saab tõhusalt toetada vaid juhul, kui last piisvalt tuntakse ja ollakse teadlikud tema vajadustest; samuti on tähtis lapse arengut järjepidevalt hinnata (Veisson & Nugin, 2009).

Eelkoolieas hakkavad lapsel välja kujunema isikuomadused, väärtushinnangud, hoiakud ning üldine ellusuhtumine (Kraav, 2006). Selles vanuses on oluline pöörata tähelepanu lapse sotsiaalsele arengule. Sotsiaalne areng peab tagama selle, et laps omandaks vajalikud sotsiaalsed oskused, toimimaks täisväärtusliku ühiskonna liikmena (Krull, 2000). Sotsiaalseid oskusi käsitletakse kui eesmärgile suunatud käitumist, mis võimaldab inimesel ümbritsevas keskkonnas efektiivselt teistega suhelda. Laste seisukohalt on äärmiselt oluline, et nad mitte vaid ei omandaks teadmisi sotsiaalsetest oskustest, vaid oleksid suutelised neid oskusi ka kasutama teistele aktsepteeritaval moel. (Geske et al, 2005)

Lapse sotsiaalset arengut mõjutavad suures osas sünnipäraseks isiksusejooned, vanusega seonduvad sotsiaalsed kogemused ning konkreetses kasvukeskkonnas omandatud sotsiaalne kogemus (Saarits, 2005b). Õpetajatel, kes on peamised lapse arengu toetajad lasteaias, on mitmeid erinevaid võimalusi lapse sotsiaalse arengu soodustamiseks (Saat & Tropp, 2008):

- Toetada last lasteaiaga kohanemisel, tehes tihedat koostööd koduga;
- Leppida lastega kokku kindlad tegutsemisreeglid – need aitavad lastel tunda end turvalisemalt;
- Kaasata lapsi ühistesse tegevustesse ning anda igale lapsele võimalus panustamiseks;
- Tegeleda süsteemselt laste sotsiaalsete oskuste arendamisega.

Lapse sotsiaalse arenguga on väga tihedalt seotud kognitiivsete oskuste areng – puudulikud kognitiivsed oskused takistavad lastel teistega normaalselt suhelda. Siin on eriti vajalik lähtuda lapse individuaalsusest, sest samas vanuses lapsed võivad kognitiivsetelt oskustelt olla erinevas etapis. Kognitiivsete protsesside alla kuuluvad taju, tähelepanu, mälu ja mõtlemine. Neid on keeruline üksteisest eristada, sest nad toimivad koos. Lapse kognitiivse arengu toetamise seisukohalt on oluline meeles pidada, et õpetamine on efektiivne, kui see on lapse arengust ees. (Kikas, 2008) Õpetajatel on võimalik toetada laste kognitiivset arengut näiteks alljärgnevalt (Kikas, 2008):

- Rääkida lastega erinevatest sündmustest, julgustades lapsi iseseisvalt jutustama ja esitades ise ka täpsustavaid küsimusi;
- Anda piisavalt aega ühelt tegevuselt teisele üleminekuks, et laps saaks paremini oma tähelepanu ümber suunata;
- Jälgida iseenda korrektset keelekasutust, soodustades nii laste keelelist arengut;
- Õpetada lastele lihtsamaid meeldejätmise strateegiaid;
- Soodustada lastevahelisi arutelusid;
- Lapsi peaks õpetama läbi tööde, erinevate toimingute ja mängu.

Sotsiaalset arengut mõjutavad paljuski emotsioonid. Emotsionaalne areng on seotud tunnete väljendamisoskusega, enda ja teiste tunnete tõlgendamisega ning emotsioonide regulatsiooniga. Laste emotsionaalse kompetentsuse arendamine on ülioluline, sest kui seda on vajaka, võivad juba lapsepõlves tekkida mitmed tõsised probleemid nagu näiteks agressiivsuse kujunemine. (Mägi & Tropp, 2008) Lasteaias on laste emotsionaalse arengu toetamiseks soovitatav (Mägi & Tropp, 2008):

- Luua emotsionaalselt soe ja turvaline atmosfäär;
- Tunnustada lapsi nende saavutuste eest;
- Tagada rühmas regulaarsed rutiinid;
- Kaasata lapsi otsuste tegemisse;
- Anda tagasisidet lapse käitumise kohta;
- Anda lastele võimalus rääkida oma tunnetest.

Suuremat tähelepanu tuleb pöörata erivajadustega laste arengu toetamisele. „Erivajadus on kõik see, mis tingib vajaduse muuta või kohandada keskkonda, et indiviid saaks oma arengupotentsiaalile vastavalt tegutseda ja areneda,“ (Häidkind, 2008, lk 198). Kui erivajadused avalduvad koolieelses eas, siis nimetatakse neid *arengulisteks erivajadusteks* (Kõrgesaar, 2002). Erivajadusi võib liigitada järgmiselt: kuulmispuuded, nägemispuuded, vaimupuuded, kõnepuuded, kehapuuded, spetsiifilised arenguhäired, emotsionaalsed ja käitumishäired, andekus (Kõrgesaar, 2002). Tänapäeval on eraldi liigina välja toodud veel autismispektri häired, samuti võib eesti keelest erineva emakeelega lapsi vaadelda kui erivajadusega lapsi (Häidkind, 2008). Väga oluline on lapse erivajadused üles leida ja kaardistada võimalikult vara, et pakkuda koheselt sobivaid tugiteenuseid tema arengu toetamiseks (Smythe *et al.*, 2020). Tõsisema erivajaduse korral tuleb õpetajatel ja tugispetsialistidel lasteaias õppetegevuse

individualiseerimiseks koostada *individuaalse arenduskava*, mille rakendamisel osalevad nii lapsega tegelevad töötajad kui lapsevanemad (Häidkind, 2008).

Erivajadustega laste arengut toetavate tegevuste kavandamisel lasteaiaas võiks lähtuda järgmistest üldpõhimõtetest (Häidkind, 2008):

- Sobivate arendustegevustega tuleks alusta kohe, kui lapse erivajadust on märgatud;
- Individuaalne lähenemine õppe- ja kasvatustegevustes, arvestades erivajaduse liiki;
- Lapsevanemate nõustamine ja juhiste andmine lapsega tegelemisel;
- Võrgustikutöö: vajadusel spetsialistide kaasamine väljastpoolt.

Erivajadustega laste arendustegevuse tulemusena peab lapse iseseisvus suurenema ja abi vajadus samal ajal vähenema (Häidkind, 2008). Siin saab paralleeli tuua otseselt ka sotsiaalpedagoogikaga, mille üheks eesmärgiks on luua baas edaspidiseks iseseisvaks toimetulekuks (Aavik, 2012; Leino, 2021).

Sotsiaalpedagoogi võimalused laste ja noorte arengu toetamisel

Eelnevast peatükist selgus, et lapse individuaalse arengu toetamisel on väga oluline silmas pidada nii sotsiaalset, kognitiivset kui emotsionaalset aspekti. Samu põhimõtteid väärtustatakse ka sotsiaalpedagoogikas, sest just sotsiaalpedagoogilise töö üheks alustalaks võib pidada Pestalozzi *pea-süda käed* mudelit, mis tähendab, et lapse arendamisel ja õpetamisel on võrdselt oluline pöörata tähelepanu nii tema kognitiivsetele oskustele (pea), emotsioonidele (süda) kui ka käitumisele ja erinevatele praktilistele oskustele (käed) (Schugurensky & Silver, 2014).

Sotsiaalpedagoogi ülesanne kõige üldisemas mõistes on toetada (õpi)laste sotsialiseerumist ning aidata mõista/järgida kokkulepitud väärtusi (Raud, 2011). Kiviranna (2011) käsitluse järgi on sotsiaalpedagoogi töö peamine eesmärk sotsiaalsete probleemide ennetamine ja lahendamine ning käitumis- ja õpiprobleemidega laste sotsiaalse tegevusvõime ja toimetuleku toetamine. Sotsiaalsete probleemide (nt koolikohustuse eiramine, kohanemiskasutused, tõrjutus eakaaslaste poolt, koolivägivald) korral toetab ja nõustab sotsiaalpedagoog nii last kui tema vanemat ning on nn vahelülis kooli ja kodu vahel (Kivirand, 2011). Mis puudutab eraldi just lasteaeda, siis seal on üheks sagedasemaks probleemiks, millega õpetajad kokku puutuvad, agressiivne käitumine - sellega tegelemiseks otsivad õpetajad abi nii kolleegidelt kui tugispetsialistidelt, mis näitab, et õpetajad tunnevad ebakindlust sobivate meetodikate valimise ja rakendamise osas (Veike, 2018). Veel üks olulisematest ülesannetest,

kus õpetaja lasteaias tuge vajaks, on suhete kujundamine ja hoidmine lastevanematega (Aavik, 2012).

Nii võiks sotsiaalpedagoog tegeleda ühelt poolt lastevanemate nõustamisega ja teisalt konsultatsioonide pakkumisega õpetajatele/meeskonnale. „Konsulterimine on võrdne suhe, koostöö erinevate ekspertide kuid erinevate osapoolte vahel“ (Tropp, 2010, lk 29).

Konsulteritav ehk õpetaja on tähtsaks infoallikaks, sest tema on lapsega igapäevaselt vahetus kontaktis ning viib hiljem konsultatsiooni käigus pakutud lahendusi ka ellu. Konsulterimise puhul on oluline meeles pidada, et kuigi otseselt tegeletakse õpetajaga, on tegelik fookus suunatud siiski lapse abistamisele ja heaolu parandamisele. (Tropp, 2010)

Kuna erinevad käitumisega seotud probleemid ilmnevad lastel üha varasemas eas, on sotsiaalpedagoogilises töös tähtis koht ennetustegevusel (Emmerova, 2018). Ka Riigikontrolli aruandes (2020) nenditakse, et mida varem hakata probleemidega tegelema ja neile tähelepanu juhtima, seda lihtsam on lastel tulevikus toime tulla. „Ennetustöö on ebasoovitava nähtuse või protsessi tekkimise ennetamiseks või arengu pidurdamiseks tehtav töö“ (Streimann & Pertel, *s.a.*, lk 6). Lapsed on kõige vastuvõtlikumad muutustele just eelkoolieas ja seetõttu on ennetustöö lasteaias märgilise tähtsusega. Ennetustöö eesmärgiks on aidata lastel ja noortel hoida häid toetavaid suhteid nii perekonnas, eakaaslastega, õppeasutuses, töökohas kui ühiskonnas tervikuna (Streimann *et al.*, 2020). Simeonsson (1994) on välja pakkunud kolm ennetustöö tasandit, mis on rakendatavad ka sotsiaalpedagoogilises töös:

- 1) *Esmane ennetustöö* – eesmärgiks on vähendada seisundi või probleemi tekke- ja/või esinemissagedust;
- 2) *Teisene ennetustöö* – eesmärgiks on vähendada probleemi esinemisjuhtude arvu;
- 3) *Kolmanda tasandi ennetustöö* – eesmärgiks on vähendada probleemiga kaasnevaid komplikatsioone.

Lapse parimaks toetamiseks peab sotsiaalpedagoog looma võrgustiku last ümbritsevate inimeste ja ametkondade vahel (Kivirand, 2011; Raud, 2011). Võrgustikutöö tähendab, et koordineeritakse koostööd kõikide inimeste vahel, kes on konkreetse juhtumiga seotud – nt õpetaja(d), psühholoog, lapsevanemad, teised tugispetsialistid, kohaliku omavalitsuse töötaja(d). Sotsiaalpedagoogi kutsestandardis on sõnastatud: „Sotsiaalpedagoog on tugispetsialist, kelle tegevuse eesmärk on sotsialiseerumistoe korraldamine ja arendamine ning isiku arengu

toetamine võrgustikutöö kaudu sotsiaalpedagoogiliste meetoditega,“ (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog..., 2018).

Sotsiaalpedagoogi mitmekesine tööpõld on konkreetselt ja kompaktselt sõnastatud sotsiaalpedagoogi kutsestandardis (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog..., 2018), mis on eraldi välja toodud Lisas 1.

Eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärgiks oli teada saada, kuidas tunnetavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi järele ning milliseid ülesandeid nende arvates võiks sotsiaalpedagoog täita. Üldisemalt soovib autor antud uurimusega aidata kaasa teadlikkuse tõstmisele sel teemal ja sotsiaalpedagoogilise töö suuremale levikule lasteaedades. Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised on peamised sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutavad probleemkohad Kambja valla lasteaedades?
- 2) Millisena näevad lasteaiajuhid sotsiaalpedagoogi ülesandeid lasteaias?
- 3) Kuidas on lasteaedades hetkel lahendatud sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine?
- 4) Kuidas hindavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele?

METOODIKA

Lähtudes uurimustöö eesmärgist – saada teada, kuidas tunnetavad Kambja valla lasteaedade juhtkonna liikmed vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele ja milliseid ülesandeid nende arvates sotsiaalpedagoog võiks lasteaias täita – otsustas autor kvalitatiivse uurimisviisi kasuks.

Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab tegeleda teemaga süvendatult ning uurida rohkem inimeste endi arusaamade ja mõtete kohta. Sellisele meetodile iseloomulikud märksõnad on seletamine, kirjeldamine ja interpreteerimine. Selle meetodiga keskendutakse tunnetusteoreetilise aspekti rõhutamisele. Peamised kvalitatiivsed uurimismeetodid on intervjuud ja vaatlused, küsitakse avatud küsimusi (mida? miks? kuidas?). Valimi maht on kvalitatiivse uurimuse puhul väiksem kui kvantitatiivse uurimuse puhul. (Õunapuu, 2014)

Arvulised tulemused ei ole kvalitatiivne uurimismeetodi korral esmatähtsad, peamine on leida koodid ja kategooriad, mis võtaksid kokku teksti kõige olulisemad tähendused (Kalmus *et al*, 2015).

Valim

Uurimus viidi läbi Kambja valla lasteaedades, uuritavateks olid direktorid ja õppejuhid. Tegemist oli mugavusvalimiga, sest uurimuses osalejate töökohad asusid autorile sobivas kauguses ning uuritavad olid eelnevalt märku andnud koostöövalmidusest. Kokku osales uurimuses 8 lasteaiajuhti (4 direktorit ja 4 õppejuhti). Uuritavate vanus jäi vahemikku 29-64 ning tööstaaž juhina varieerus 3-32 aasta vahel. Kõigilt uurimuses osalenutelt sai autor eelnevalt nõusoleku, lubades tagada nende anonüümsuse töös kasutatavate pseudonüümide näol:

1. Vastaja 1 – pseudonüüm V1
2. Vastaja 2 – pseudonüüm V2
3. Vastaja 3 – pseudonüüm V3
4. Vastaja 4 – pseudonüüm V4
5. Vastaja 5 – pseudonüüm V5
6. Vastaja 6 – pseudonüüm V6
7. Vastaja 7 – pseudonüüm V7
8. Vastaja 8 – pseudonüüm V8

Andmekogumismeetod

Uurimusküsimustele vastuste saamiseks kasutas autor poolstruktureeritud intervjuud. Selline intervjuu tüüp võimaldab vestlust alustada kavakindlalt, ent olenevalt situatsioonist ja vestluse kulust võib intervjuueerija lisada täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014).

Intervjuu küsimused olid autori poolt koostatud nii, et need aitaksid leida vastuseid uurimusküsimustele, oleksid sõnastatud arusaadavalt ning kooskõlas uurimustöö eesmärgiga. Esialgsed küsimused on välja toodud lisas 2, mõnede intervjuude puhul küsiti ka täiendavaid küsimusi, mida lisas eraldi esitatud ei ole.

Intervjuud viidi läbi vahemikus 28. veebruar – 11. märts 2022 uuritavate töökohas ning kõik vestlused toimusid individuaalselt. Küsimusi uuritavatele eelnevalt ei saadetud, küll aga olid nad kursis uurimustöö teemaga. Enne intervjuu algust tutvustati uuritavatele töö eesmärki

ning kinnitati anonüümsuse tagamine. Intervjuude läbiviimiseks kasutati diktofoni, millest samuti uuritavaid eelnevalt informeeriti. Intervjueerimise protsess kulges plaanipäraselt, segavaid faktoreid ei esinenud.

Kõige pikem intervjuu kestis 17 minutit ja 28 sekundit, kõige lühem aga 5 minutit ja 54 sekundit.

Andmeanalüüs

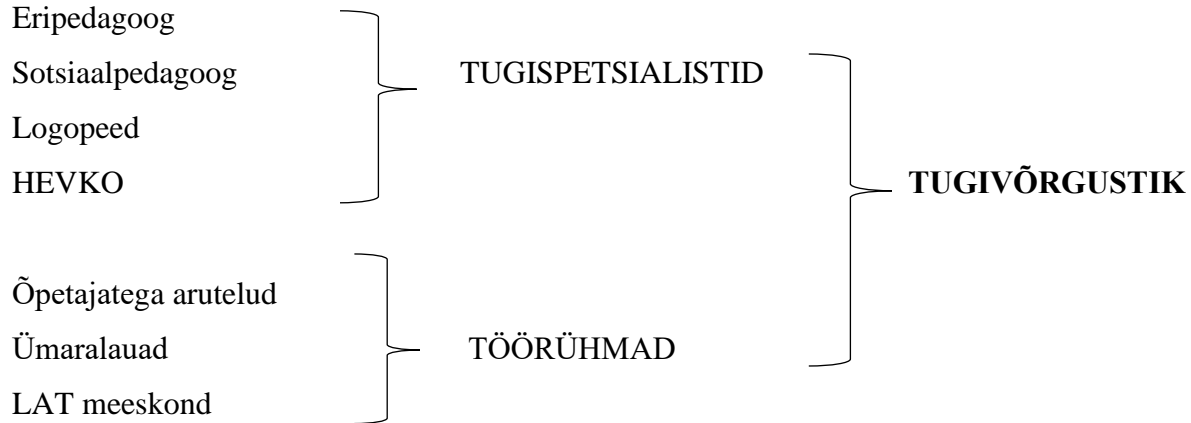
Andmete analüüsiks kasutati käesolevas uurimuses kvalitatiivse sisuanalüüsi induktiivset lähenemist. Sellise lähenemise eesmärk on uuringus osalejate maailma mõistmine ning nende tõlgenduste uurimine, lähtudes seejuures kogutud andmetest (Kalmus *et al*, 2015).

Andmeanalüüsi esimeses etapis anti helifailidele tekstiline sisu. Kõik intervjuud transkribeeriti Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogia abil.

Edasisel analüüsimisel lähtus autor Elo ja Kyngäsi (2007) poolt kirja pandud põhimõtetest ning tegevus toimus järgmiste etappidena:

1. Tutvumine intervjuude käigus saadud vastustega – kõik vastused loeti süvendatult läbi mitu korda.
2. Kodeerimine – vastustest pärit tekst kodeeriti käsitsi. Esiteks märgistati ära kõik olulised lauseosad, mis omasid mõtet. Seejärel kirjutas autor märgistatud osale juurde koodi ja viis kaks päeva hiljem töö reliaabluse suurendamiseks läbi ka korduvkodeerimise, välistamaks, et mõni mõtteühik jäi eelnevalt tähelepanuta.
3. Kategooriate moodustamine – selles etapis moodustati sarnastest koodidest algul alamkategooriad ja neist juba edasi põhikategooriad. Nii alam- kui põhikategooriatele pandi sisust lähtuvalt üldised nimetused.

Näide kategooriate kujunemisest on esitatud kolmanda uurimisküsimuse põhjal joonisel 1.

Joonis 1. Kategooriate moodustamine uurimisküsimuse „*Kuidas on lasteaedades hetkel lahendatud sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine?*“ põhjal.

TULEMUSED

Sisuanalüüsi tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa, lähtudes moodustunud alam- ja põhikategooriatest. Tulemuste illustreerimiseks kasutatakse uurimuses osalenud lasteaiajuhtide tsitaate, mis on esitatud kaldkirjas. Anonüümsuse tagamiseks on uuritavate tegelike nimede asemel kasutatud pseudonüüme.

Sotsiaalpedagoogika valdkonna probleemkohad

Järgnevalt antakse ülevaade uurimisküsimuse „*Millised on peamised sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutavad probleemkohad Kambja valla lasteaedades?*“ tulemustest. Välja joonistus üks põhikategooria: *sotsiaalpedagoogilised probleemid*, mille alamkategooriateks olid *agressiivne käitumine ja muud sotsio-emotsionaalsed probleemid*.

Intervjuudest selgus, et lasteaiajuhid on oma töös kokku puutunud sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutavate probleemidega ja nende hinnangul esineb murekohti peaaegu igas rühmas. Mõni vastanutest tõdes, et need probleemid süvenevad seoses uue generatsiooniga ning et lapsed vajavad lasteaias palju tuge.

„Väga-väga palju esineb neid probleeme ja minu arust just uue põlvkonna lastevanematega seda aina rohkem tuleb.“ (V3)

„Tegelikult on ikkagi igas rühmas seda vähemal või rohkemal määral.“ (V5)

Sotsiaalpedagoogiliste probleemide ühe alamkategoriana tuli esile **agressiivne käitumine**. Lasteaiajuhgid nentisid, et rühmades on esinenud nii üksteise löömist kui hammustamist. Ette on tulnud ka esemete lõhkumist, iseendale haiget tegemist ja verbaalset agressiivsust. Intervjuudes toodi välja, et vastanute arvates on laste käitumishäired tingitud asjaolust, et laps ei saa kodus vanematelt piisavalt tähelepanu ning seetõttu üritab ta lasteaia igati tähelepanu keskpunktis olla. Agressiivselt käituvad lapsed on vastanute arvates siiski vähemuses ja sellist käitumist ei esine ka päris igapäevaselt, kuid see on kergemini märgatav.

„Laps on teinud ka iseendale haiget, kas ta lööb oma pead kuskile või midagi.“ (V1)

„Tihtipeale on sellised enesekehtestamise probleemid, et mõnedel kipuvad käed ja jalad rohkem käima või hammustavad aeg-ajalt. Neid lapsi ei ole õnneks palju ja selline käitumine pole igapäevane, aga mingi hulk neid lapsi on ja siis selliseid asju tuleb.“ (V2)

Teise alamkategoriana eristus **muud sotsio-emotsionaalsed probleemid**. Siin töid lasteaiajuhgid välja, et näiteks ei oska lapsed üksteisega arvestada ega oma järjekorda oodata. Samuti on ette tulnud tõrjutust ja raskusi emotsioonide kontrollimisel. Lisaks esineb veel koduga seotud muresid, mida laps endaga lasteaeda kaasa toob ning mis mõjutab tema emotsioone ja käitumist. Kiusamist väga palju ette ei tule ja probleemi ilmnemisel tegeletakse sellega kohe.

„Suurimad probleemid on vast lasteaia teistega arvestamine ja iseenda emotsioonidega hakkamasaamine. Ja kui rühmas on palju lapsi, siis laps ei oska seal oodata oma järge.“ (V1)

„Võibolla millega õpetajad kõige rohkem kokku puutuvad ja ka juhtkond, on ikkagi sotsiaal-emotsionaalsed probleemid. Siis ma ütleks, et kiusamist lasteaias nii väga ei tähelda ja meil on rühmasid, kus rakendatakse kiusamisest vabaks meetodikat, et seda probleemina nagu mina ei näe lasteaias.“ (V4)

„Koduga seotud muredest on näiteks see, et võibolla on mingi lahkeli peres olnud, millest laps aru ei saa ja tõlgendab enda jaoks ka valesti, et tema on süüdi selles, kui vanemad tülitsevad või lahku lähevad. Ja siis ongi laste käitumine väga drastiliselt mõnikord muutunud.“ (V6)

Info laste probleemidest jõuab juhtkonnani peamiselt õpetajate kaudu, aga ka toimiva tugimeeskonna kaudu. Intervjuudest tuli välja ka, et esmalt püüavad õpetajad ise probleemidega hakkama saada ning kui see ei õnnestu, siis edasi pöördatakse juba tugispetsialistide ja sealt edasi omakorda juhtkonna poole. Vahel jõuab info juhtideni ka lapsevanemate kaudu, aga seda

harva ning sel juhul on tegu mõne suurema ja tõsisema probleemiga. Samuti käib juhtkond ise tegemas rühmavaatlusi, mis annab ülevaate sotsiaalpedagoogilistest muredest rühmas.

„Eelkõige jõuab see õpetajate kaudu sellistes vestlustes, kus nad tulevad ja küsivad, et me oleme märganud seda, et lapse käitumises on mingeid muudatusi.“ (V6)

„Lapse arengu toetamise töörühm on üks põhilisi, kus me siis ikkagi räägime nendest probleemidest.“ (V7)

Kokkuvõtteks võib öelda, et Kambja valla lasteaiajuhid näevad ühe tõsise sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutava probleemina laste agressiivset käitumist – seda ei esine küll väga palju, aga juhtumid on tõsisemad ja seetõttu ka märgatavamad. Lastel esineb sotsio-emotsionaalseid probleeme, mis on tingitud erinevatest teguritest ja mõjutavad lapse käitumist, mistõttu vajavad lapsed lasteaias palju tuge.

Sotsiaalpedagoogi ülesanded lasteaias

Selles alajaotuses esitletakse tulemusi, mis saadi vastuseks uurimusküsimusele „Millisena näevad lasteaiajuhid sotsiaalpedagoogi ülesandeid lasteaias?“ Põhikateooriana kujunes välja lapse arengu toetamine, millel omakorda oli kolm alamkategoriat – *sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpetamine*, *lasteaia meeskonna toetamine* ja *lapsevanemate nõustamine*.

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpetamise alamkategorია all töid lasteaiajuhid välja, et sotsiaalpedagoog võiks lastele õpetada koostegutsemise, üksteisega arvestamise ja tunnete väljendamise oskust, aga ka seda, kuidas erinevates olukordades aktsepteeritavalt käituda. Lasteaiajuhid pidasid oluliseks, et õpetamisprotsess toimuks mänguliselt ja seda nii individuaalselt kui grupis tegutsedes.

„Võibolla nagu läbi mängu õpetamine oleks vajalik, et kuidas teistega arvestada. See peaks olema võibolla üks-ühele, aga võiks olla ka grupp lapsi erinevatest rühmadest koos.“ (V1)

„Lastega tuleb hästi palju tööd teha just oma tunnete väljendamise oskuste õpetamisel ja ütleme noh, tegelikult on oluline osata ka nimetada oma emotsioone ja kuidas ma iseennast aidata saan.“ (V4)

„Ta võtab neid sealt rühmast ära, õpetab neid individuaalselt – just nimelt õpetab neile individuaalselt sotsiaalseid oskusi.“ (V8).

Teise alamkategoria – *lasteaia meeskonna toetamine* – puhul rõhutasid uurimuses osalejad, et sotsiaalpedagoog võiks kindlasti osaleda meeskonnaveestlustel ja lasteaia sisese tugimeeskonna töös. Samuti peaks ta aktiivselt tegelema õpetajate nõustamisega, näiteks õpetama neile erinevaid rahunemisevõtteid, mida saaks rühmas keerulisemate lastega kasutada. Lasteaiajuhid tõdesid, et õpetajate toetamiseks peaks sotsiaalpedagoog nendega läbi viima regulaarseid vestlusi, et paremini aimu saada, millest probleemid tekivad – siis saab ka konkreetsemat nõu anda. Mainiti ka, et sotsiaalpedagoog aitaks katta lasteaias psühholoogilise nõustamise poolt. Veel märgiti, et sotsiaalpedagoog saaks täita HEVKO (hariduslike erivajadustega laste koordinaator) ülesandeid ehk olla juht lapse tugivõrgustiku tegevustes.

„Sotsiaalpedagoog peaks kindlasti osa võtma lasteaia koosolekutest ja ümarlaudadest, et kui tehakse näiteks nädalaplaane ja rühmas on probleemne laps.“ (V2)

„Üks põhilisemaid ülesandeid ongi see, ma leiain, et ta on koostöölüli lapse, lasteaia, lapsevanema ja kohaliku omavalitsuse vahel. Et tema olekski nagu selle võrgustiku peasiduja, et need asjad toimiksid õigesti. Ehk siis sisuliselt HEVKO.“ (V3)

„Sotsiaalpedagoog saaks väga-väga palju aidata ja toetada õpetajaid, et nõustamisosa võiks ka olla tegelikult tema ülesanne. Kindlasti peaks ta tugimeeskonna liikmena olema kaastaud individuaalse arenduskava koostamisse ja täideviimisse.“ (V4)

Kolmandana antakse ülevaade alamkategorias *lapsevanemate nõustamine* esile kerkinud teemadest. Siin juhtisid lasteaiajuhid tähelepanu eelkõige keerulise sotsiaalmajandusliku taustaga lapsevanemate nõustamisele ja perevestluste läbiviimisele. Lasteaiajuhid loodavad, et sotsiaalpedagoogilise nõustamise tulemusena oskavad lastevanemad paremini mõista, kuidas ka omalt poolt kodus last paremini märgata ja toetada. Vastati ka, et sotsiaalpedagoogist oleks abi esmaste tõsisemate probleemide lahendamisel seoses koduga – tavaliselt on seni pöördutud taoliste juhtumite korral valla sotsiaaltöötaja poole.

„Sotsiaalpedagoogil tuleks suhelda keeruliste lastevanematega. Ta on ka õpetajatele hästi palju ikkagi abiks, kellel on probleemid selliste vanematega suhtlemisel.“ (V2)

„Kui õpetaja vajab abi perevestluste läbiviimisel, siis võiks olla ka sotsiaalpedagoog kaasatud. Eriti, kui on selline tõsisem teema, sest sotsiaalpedagoog teab seda nõustamise valdkonda kindlasti natuke paremini.“ (V4)

Teise uurimusküsimuse tulemuste kokkuvõtteks võib öelda, et lasteaiajuhtide arvates on sotsiaalpedagoogilises töös kõige olulisem lapse arengu toetamine ning selle juures on vajalik nii

lastele sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpetamine, lasteaias meeskonna toetamine kui ka lapsevanemate nõustamine. Eriti rõhutati, et sotsiaalpedagoog peaks just õpetajatele tuge pakkuma – eesmärgiks on õpetajate oskuslikum toimetulek keeruliste olukordadega rühmas.

Sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine lasteaias

Järgmisena võetakse vaatluse alla uurimisküsimuse „Kuidas on lasteaedades hetkel lahendatud sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine?“ tulemused. Põhikateooriana eristus siin tugivõrgustik ning alamkateooriatena *tugispetsialistid* ja *töörühmad*.

Alamkateooria *tugispetsialistid* all märkisid lasteaiajuhid, et peamiselt tegelevad sotsiaalpedagoogiliste probleemide lahendamisega eripedagoog, logopeed ja/või HEVKO. Intervjuudest selgus, et ühes lasteaias on sotsiaalpedagoog ka juba tööl olemas. Lasteaiajuhid arvasid, et õpetajate pädevused ei ole piisavalt head selliste probleemidega tegelemiseks ja seetõttu hinnatakse tugispetsialiste kõrgelt. Tulemustest selgus veel, et vastanud peavad väga tähtsaks tugispetsialistide omavahelist organiseeritud koostööd.

„Võiks vist öelda, et kõik ühiselt tegutsevad, nii eripedagoog, logopeed kui HEVKO.“
(V7)

„Meil on olemas sotsiaalpedagoog, kes töötab umbes poole koormusega. Aga no ütleme, et sotsiaalsed probleemid kanduvad ka üle, siis aitavad ka logopeed ja eripedagoog.“
(V8)

Alamkateooria *töörühmad* all tõid vastajad välja, et kuna väga olulisel kohal on meeskonnatöö parimate tulemuste saavutamiseks, siis tegutsevad lasteaias ka erinevad töörühmad. Meeskonnatöösse peetakse vajalikuks kaasata nii juhtkonda, õpetajaid, tugispetsialiste kui ka lapsevanemaid.

„Olulist tööd teeb LAT meeskond – see võrgustik on meil loodud, et õpetajatel oleks alati kindel tunne, et kui nad ei saa hakkama, siis meil on inimesed, kelle käest küsida.“ (V3)

„Ma arvan, et meil on selles mõttes hea meeskond, et me oleme nii palju koos arenenud ja koos töötanud, et me oleme leidnud sellise ühise suuna, mida me rakendame ja kõik juba teavad, kuidas käituda ja et ükski laps ei jääks märkamata“ (V4)

„Meil on eraldi ümarlauad, kus osalevad rühmaõpetajad ja eripedagoog ja samamoodi on kaasatud ka muusika- ja liikumisõpetaja, sest nemad näevad tunnis oma tegevustes

last ka ju ja märkavad väga paljusid asju. Ja kindlasti ei tohi kõrvale jätta vanemaid, arenguestlustel saame muresid jagada.“ (V6)

Tulemused annavad mõista, et sotsiaalsete probleemidega tegelemise puhul lasteaias on kõige olulisemal kohal tugivõrgustik. Ühine tegutsemine on kõige tõhusam, et laps oleks märgatud ja õigeaegne abi osutatud.

Vajadus sotsiaalpedagoogi ametikoha järele

Viimases plokis tuuakse välja uurimisküsimuse „Kuidas hindavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele? tulemused. Põhikategooria märksõnaks kujunes siin koostöö vallaga ning alamkategoriatena eristusid *selge vajadus sotsiaalpedagoogi järele* ning *ressursside piiratus*.

Alamkategooria *selge vajadus sotsiaalpedagoogi järele* puhul tõdesid lasteaiajuhid ühiselt, et sotsiaalpedagoogi järele on kindlasti vajadus olemas ja see üha suureneb, kuna sotsiaalpedagoogilist tuge vajavate laste arv on kasvutrendis. Mitte keegi vastajatest ei arvanud, et sotsiaalpedagoogi pole lasteaeda tarvis. Leiti ka, et sotsiaalpedagoogi ametikoht õigustaks end igati, sest lastega hakatakse tegelema juba väiksena ja lapsed on tõenäoliselt pärast kooliminekuks sotsiaalselt küpsemad kui muidu. Samuti tõid vastanud välja, et sotsiaalpedagoogiline tugi aitaks õpetajatel oma koormust paremini jagada.

„Sotsiaalpedagoogi oleks vaja, ütleme, sinna gruppi juurde, kus on eripedagoog ja logopeed.“ (V1)

„Kindlasti võiks tööl olla sotsiaalpedagoog, sest igasugune tugi on kasulik, kui see aitab vähegi õpetajate koormust vähendada.“ (V4)

„Kindlasti võiks. Me oleme seda tegelikult ka arutanud, et paljud seal eripedagoogi juures käivatest lastest tegelikult vajaksid pigem sotsiaalpedagoogilist tuge.“ (V5)

Lasteaiajuhtide arvamused veidi lahknesid sotsiaalpedagoogi töö koormuse teemal. mõned vastajatest nägid vajadust täiskoormuse järele, teised arvasid, et piisab osalisest koormusest – olenevalt lasteaia suuruselt.

„Et kuna maja on nii suur, siis tegelikult oleks ka tööd täie koormusega.“ (V1)

„Ma arvan seda, et ta võiks käia näiteks osalise koormusega, sest meil on ka teised erialaspetsialistid olemas. Aga samas oleks hea, kui ta oleks meil vallas olemas, et nagu mitme lasteaia peale, see oleks suurepärase.“ (V3)

„Noh, kindlasti see sõltub sellest, et palju tal neid lapsi oleks, või noh, milline on see meie vajadus. Kuigi vajadus on ilmselt nagu üha kasvav trend. Ideaalis muidugi võiks ta meil ju olla täiskohaga, aga ma arvan, et tegelikult piisaks ka poole kohaga, sest kui laps saab juba korra nädalas tuge, siis noh oleks see juba suur asi.“ (V5)

Suurimaks sotsiaalpedagoogilisest tööst saadavaks kasuks pidasid lasteaiajuhid eelkõige laste sotsiaalse arengu toetamist, et nad saaks tulevikus endaga võimalikult hästi hakkama. Veel toodi välja, et oluline on ka õpetajatele ja vanematele toe pakkumine.

„Suurim kasu on see, et lapsed on lasteaia lõpetades sotsiaalselt paremini ettevalmistunud kooli minekuks.“ (V2)

„Suurimat kasu saaks minu meelest sellest lapsed, kelle pärast me siin töötame. Ja ka rühmameeskonnad ning vanemad saavad kindlasti tuge.“ (V6)

„Ma arvan, et see tõstab õpetajate enesehinnangut pluss oskusi ning ka lastevanemate rahulolu, kui nad näevad et oskame neid aidata sotsiaalpedagoogiliste muredega.“ (V7)

Teiseks alamakategooriaks oli **ressursside piiratus** – siin leidsid lasteaiajuhid, et sotsiaalpedagoogi palkamise küsimus on ennekõike seotud rahaliste vahendite piiratusega, aga ka inimressursi ebapiisavuse tõttu (ei ole kerge leida sobiva kvalifikatsiooniga inimest.). Vastanud olid seisukohal, et kui on soov sotsiaalpedagoog tööle võtta, tuleb see kohalikule omavalitsusele hästi ära põhjendada. Intervjuudest selgus ka, et osa staažikamatest lasteaiajuhtidest ei ole sotsiaalpedagoogi teema peale eriti varem mõelnud ja see teema on nende jaoks suhteliselt uus.

„Ei ole varem otseselt mõelnud, miks meil ei ole sotsiaalpedagoogi. Ja ei ole ka taotlenud vallalt, et võibolla kui me kõik koos taotleksime, siis ka vald reageeriks selle peale ja võimaldaks meile inimese.“ (V1)

„Jah, selles mõttes, et üks piiratud ressursid öeldakse selle kohta ja võibolla ka see ei ole selline tavapärane nähtus veel Eesti lasteaedades. Et keeruline on leida sobivat inimest. Ja kõigepealt tulev kohalikule omavalitsusele tõestada, et meil on antud ametikoht vajalik. Ma arvan, et see võiks olla tuleviku teema.“ (V4)

„See sotsiaalpedagoogi teema on natukene nagu uus minu jaoks. Ma tean küll, et koolis on ta olemas. Ma usun ka, et ega tugispetsialiste ei ole üldse lihtne leida, sest neid ei koolitata niipalju kui vaja.“ (V6)

Tulemused näitavad, et kuigi sotsiaalpedagoogi vajadust lasteaiaas hinnatakse kõrgeks, on nende palkamine jäänud paljuski eelarveliste vahendite taha ja samas ei ole teema ka väga hästi läbi mõtestatud. Veel ilmnes tulemustest, et eesmärgi saavutamiseks on vajalik tõhus koostöö vallaga, sest kohalik omavalitsus otsustab lõppkokkuvõttes lasteaedade eelarveliste vahendite kasutamise üle.

ARUTELU

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli teada saada, kuidas tunnetavad Kambja valla lasteaedade juhtkonna liikmed vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele ja milliseid ülesandeid nende arvates sotsiaalpedagoog võiks lasteaiaas täita. Antud peatükis arutletakse tulemuste üle uurimisküsimustest lähtuvalt.

Esimese uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja selgitada **peamised sotsiaalpedagoogika valdkonda puuduvad probleemkohad Kambja valla lasteaedades**. Tulemustest selgus, et murekohtadeks olid eelkõige laste agressiivne käitumine ja erinevad sotsiaal-emotsionaalsed probleemid, kusjuures neid esineb peaaegu igas rühmas. Seda, et agressiivne käitumine on õpetajate jaoks tõsine probleem, kinnitavad ka Veike (2018) poolt läbiviidud uurimuse tulemused. Agressiivsus on üks tüüpilistest ilmingutest antisotsiaalse käitumise puhul – siin on oluline silmas pidada, et kui antisotsiaalse käitumise mustrid ei ole muutunud esimese kooliastme lõpuks, on äärmiselt vajalik rakendada pikaajalist sekkumist (Moffit, 1993).

Mitmetel juhtudel saavad laste käitumisprobleemid alguse kodust, nagu lasteaiajuhid väitsid – sama kinnitavad Gutmani (2013) magistritöö uurimustulemused. Ka Saarits (2005b) on väitnud, et laste sotsiaalseid oskusi mõjutab paljuski nende kasvukeskkond. Lasteaiajuhid põhjendasid agressiivset käitumist asjaoluga, et paljud lapsed lihtsalt ei oska probleeme sõnadega lahendada ega oma emotsioone piisavalt kontrollida. Emotsioonid ja agressiivne käitumine on omavahel seotud – just laste emotsionaalse arengu poolega tegelemine aitab vältida hilisemat agressiivset käitumist (Mägi & Tropp, 2008). Antud tulemust võib seostada osalt laste vanusega, sest just eelkoolieas kujunevad suuresti välja lapse väärtused ja üldine ellusuhtumine ning see vanus soosib sotsiaalsete oskuste õpetamist ja omandamist ehk laste sotsiaalse arengu toetamist (Kraav, 2006; Krull, 2000; Saarits 2005b). Uuritavate vastustest võis järeldada, et sotsiaalpedagoogilised probleemid üha sagedasemad ja nendega tegelemist peetakse väga oluliseks,

kuid vastustest otseselt ei selgunud, millised oleksid konkreetsed sammud edaspidiseks tegutsemiseks.

Teise uurimusküsimusega püüti teada saada, **millisena näevad lasteaiajuhid sotsiaalpedagoogi ülesandeid lasteaias**. Ühe ülesandena pakuti välja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste õpetamine – näiteks kuidas teistega arvestada, mil viisil oma tundeid väljendada ja kuidas erinevates olukordades sobivalt käituda. Lasteaiajuhid pidasid oluliseks, et õpetamine toimuks läbi mängu. Sellist lähenemist toetab ka koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008), kus mängu kaudu õppimine on sõnastatud õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtete all.

Veel nimetati sotsiaalpedagoogi ülesandena lasteaia meeskonna toetamist. Meeskonna toetamise all pidasid vastanud silmas, et sotsiaalpedagoog peaks konsulteerima õpetajaid, kuidas paremini rühmas abivajavate lastega toime tulla. Ka Veike (2018) uurimuse tulemused näitavad, et õpetajad otsivad abi tugispetsialistelt keeruliste lastega paremaks toimetulekuks. Ilmselt võivad siin olla põhjuseks õpetajate hirmud ja mõneti ka puudulikud teadmised, mis paneb uurimustöö autorit mõtlema, et võibolla oleks ülikoolidel võimalik vastava õppekava mahud üle vaadata ning suurendada erivajaduste ja sotsiaalpedagoogikaga seonduvate ainete osakaalu – see oleks üks võimalus anda tulevastele lasteaiaõpetajatele kaasa suurem teadmiste pagas, mida igapäevatoos rakendada. Autor leiab, et saavutamaks parimaid tulemusi, peaksid lasteaia õpetajad ja sotsiaalpedagoog tegema süsteemset koostööd: näiteks on soovitatav panna paika kindlad ajad, millal sotsiaalpedagoog on rühmas ja millal tegeleb lastega individuaalselt. Lisaks võiks koostada konkreetse tegevuskava, kus kirjas nii õpetaja kui sotsiaalpedagoogi tegevused eesmärgi saavutamiseks.

Samuti peeti oluliseks, et sotsiaalpedagoog osaleks tugivõrgustiku töös, olles abiks teistele lasteaia tugispetsialistidele (eripedagoog, logopeed). Vastuste põhjal järeldas autor, et lasteaiajuhid tunnevad puudust sellisest „ühenduslülist“, kes koordineeriks üldist võrgustikutööd. Mis puudutab vanemate nõustamist, siis loodetakse sotsiaalpedagoogi toele just keeruliste lastevanematega suheldes. Lasteaiajuhid on seisukohal, et sotsiaalpedagoog võiks osaleda koos rühmaõpetajatega perevestlustel, kuna ta oskab sisse tuua professionaalset vaadet. Sotsiaalpedagoogi koordineeriva rolli ja lastevanemate nõustamise olulisust on rõhutanud ka Kivirand (2011) ja Raud (2011).

Autorit üllatas, et kuigi teoreetikud (Emmerova, 2018; Kivirand, 2011; Streimann *et al*, 2020) on rõhutanud ennetustöö tähtsust sotsiaalpedagoogilises töös, siis lasteaiajuhid seda oma

vastustes eraldi välja ei toonud. Tõenäoliselt võib see seotud olla sellega, et lasteaiajuhid ei ole piisavalt teadlikud sotsiaalpedagoogilise töö sisust – ka tulemused kinnitasid, et mitme vastanu jaoks on sotsiaalpedagoogika uuema aja nähtus ja nad ei tunne end antud teemas kõige kodusemalt.

Kolmas uurimisküsimus keskendus sellele, et **kuidas on hetkel lasteaedades lahendatud sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine**. Vastustest selgus, et sotsiaalpedagoogiliste probleemide lahendamise tegeleb lasteaedades tugivõrgustik ehk siis kas tugispetsialistid (eripedagoog, logopeed, HEVKO) ja/või erinevad meeskonnad. Ilmnes, et ühes lasteaias on tööl ka osalise koormusega sotsiaalpedagoog, kelle tegevust juhtkond väga kõrgelt hindab. Uurimustöö autor näeb siinkohal võimalust parimate praktikate jagamiseks, kus üks lasteaed saaks rääkida oma headest kogemustest sotsiaalpedagoogiga, mis innustaks ehk nii valda kui teisi lasteaiajuhte tegutsema ühiselt selles suunas, et sotsiaalpedagoogi ametikoht luua ka ülejäänud Kambja valla lasteaedadesse.

Tulemustest võis välja lugeda, et lasteaiajuhtide arvates ei oma rühmaõpetajad piisavalt pädevusi sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemiseks, mis oli autori jaoks isegi mõnevõrra üllatav. Põhjendusteks toodi, et õpetajad tunnevad end ebakindlalt ja neil ei ole piisavalt teadmisi sel teemal. Tulemustest sai ka järeldada, et palju sõltub õpetaja enda tahtest ja siirast huvist – kui pigem peidetakse pea liiva alla ega süveneta probleemidesse, siis pole ka tulemusi; aga kui soovitakse tõsiselt last aidata ja ka ise areneda, on alati tulemused positiivsemad. Veisson ja Nugin (2009) väidavad samuti, et last saab toetada vaid juhul, kui teda on põhjalikult tundma õpitud ja tema vajadustest ollakse teadlikud.

Samas selgus, et erinevused on ka põlvkondade vahel – noorematel õpetajatel on vähe kogemusi ja seetõttu on nad ka ebakindlamad, kuid vanemas eas õpetajad saavad toetada paljuski ka varasematele kogemustele ja on sotsiaalpedagoogilistes küsimustes veidi pädevamad. Sellest tulenevalt oleks huvitav edasi uurida, kuidas põlvkondade vahelised erinevused mõjutavad õpetajate sotsiaalpedagoogilisi teadmisi ja oskusi.

Viimase uurimisküsimusega sooviti välja selgitada, **kuidas hindavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele**. Lasteaiajuhid leidsid ühiselt, et nende asutuses võiks sotsiaalpedagoog tööl olla (ja ühes juba ongi). See näitab, et järelikult on sotsiaalpedagoogiliste murede osakaal Kambja valla lasteaedades järjest tõusmas ja lasteaiaid vajavad selles osas lisatuge. Saadud tulemused korreleeruvad ka Gutmani (2013) uurimustöö

tulemustega. Teisalt sai intervjuudest järeldada, et mitme lasteaiajuhi jaoks on sotsiaalpedagoogiline töö lasteaias suhteliselt uus nähtus ja enne käesoleva uurimuse raames läbiviidava intervjuu jaoks valmistumist ei oldud teema peale süvitsi mõeldudki. See tekitab mõtisklusi, et kui teemaga väga kursis ei olda, kas siis saab kindlalt väita, et lasteaias on vaja sotsiaalpedagoogi. Samas võisid vastanud enne intervjuueerimist teema enda jaoks põhjalikumalt läbi mõelda ja seetõttu jõutigi seisukohale, et lasteaias peaks sotsiaalpedagoog tööle olema. Võib öelda, et antud uurimustöö täitis siinkohal ka oma üldisemat eesmärki – tõsta teadlikkust ja suurendada sotsiaalpedagoogilise töö levikut alushariduses.

Töökoormuse osas seisukohad lahknesid – osa vastanuist soovis, et sotsiaalpedagoog oleks tööle igapäevaselt, teiste arvates piisab ka osalisest koormusest. Autori meelest on eriarvamuste põhjused seotud lasteaia suurusega: 13-14 rühmaga lasteaia puhul oleks vajalik sotsiaalpedagoogi igapäevane kohalolek, samas kui 7-8 rühmalises lasteaias piisab osalisest tööajast.

Kõige suuremat kasu saaks lasteaiajuhtide arvates sotsiaalpedagoogi tööst lapsed. Võib öelda, et see oli autori jaoks isegi ootuspärane tulemus, sest lasteaednike töö fookuses ongi lapsed. Peeti oluliseks, et lapsed oleksid kooli minnes sotsiaalselt piisavalt küpsed ning tuleksid toime nii oma tunnete reguleerimisega kui kaaslastega suheldes. Ka Eichsteller ja Holthoff (2009) on väitnud, et ühtviisi oluline on pöörata tähelepanu nii lapse emotsionaalsete kui sotsiaalsete oskuste arendamisele. Kui sotsiaalpedagoog tegeleb lastega juba varakult, siis kaudselt täidab see ka preventatsiooni eesmärki, mida lasteaiajuhid ise intervjuudes ei maininud.

Veel leiti, et sotsiaalpedagoogi tööst saaks kasu ka õpetajad ja lapsevanemad. Kuna eelmise uurimisküsimuse tulemused viitasid samuti, et õpetajate enda pädevused ei ole kõige paremad sotsiaalpedagoogilistes küsimustes, siis kinnitavad ka antud uurimisküsimuse vastused, et õpetajatel on vaja lisatuge. Samale tulemusele jõudsid oma uurimustes ka Gutman (2013) ja Veike (2018). Lapsevanemad saaks aga sotsiaalpedagoogilt professionaalset nõu, kuidas kodus oma last toetada, et ühiste eesmärkide saavutamine oleks tulemuslikum.

Uurimusest tuli välja, et ühes lasteaias on tööle osakoormusega sotsiaalpedagoog, ülejäänutes aga mitte. Lasteaiajuhid põhjendasid sotsiaalpedagoogi ametikoha puudumist eelkõige sellega, et rahalised ressursid on üsna piiratud. Samuti nenditi, et tugispetsialiste on üldse keeruline leida. Erinevalt antud uurimustööst ei ole Gutman (2013) oma töös välja selgitanud, miks seni lasteaedades sotsiaalpedagoogi ametikoht puudub ja seetõttu ei ole

võimalik kahjuks ka ühtegi paralleeli tuua. Kuid võib oletada, et ressurside piiratus on üks üleüldine põhjus, miks Eesti lasteaedades pole tööl sotsiaalpedagoogi. Autor on arvamusel, et sotsiaalpedagoog võib lasteaias puududa ka teisel põhjusel – tulemustest selgus, et mitmed lasteaiajuhtid polnud antud teema peale varem mõelnud, seega võib hoopis siin peituda üks oluline põhjus, miks lasteaedades sotsiaalpedagoogi ametikoht seni puudub.

Kuna lasteaiade eelarve kinnitab lõplikult kohalik omavalitsus, siis on vägagi soovituslik, et vald ja lasteaiad teeksid omavahel veelgi sisukamat koostööd. Kui lasteaiajuhtid selgitaksid ja argumenteeriks ühiselt vajalikkust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele, võiks sellel ka tulemust olla. Isegi kui ei peaks olema võimalik palgata sotsiaalpedagoogi igasse lasteaeda eraldi, oleks üheks alternatiiviks luua lasteaedade ülene ametikoht – see rakenduks ilmselt kõige paremini, kui valla juurde loodaks eraldi tugikeskus, kus oleks tööl erinevad tugispetsialistid (sotsiaalpedagoog, eripedagoog, psühholoog). Antud juhul oleks ehk mõeldav maksta tugispetsialistidele veidi suuremat tasu ja neid oleks ka lihtsam leida. Taolised tugikeskused töötavad näiteks juba Rõuge, Saaremaa ja Kuusalu vallas (Riigikontrolli aruanne, 2020).

TÖÖ PRAKTILINE VÄÄRTUS JA PIIRANGUD

Käesoleva magistr töö praktiline väärtus seisneb eelkõige selle reaalses kasulikkuses Kambja vallale ja valla lasteaedadele – uurimus loob soodsa baasi algatamiseks osapoolte vahel diskussiooni sotsiaalpedagoogi ametikoha loomiseks ning lasteaiajuhtidel on võimalus mõelda, kuidas sotsiaalpedagoogiliste probleemide lahendamist senisest veelgi paremini korraldada. Lisaks annab autor uurimusega panuse üldise teadlikkuse tõstmisele sel teemal, eesmärgiga suurendada sotsiaalpedagoogilise töö levikut lasteaedades.

Magistr töö üheks kitsaskohaks võib pidada väikest valimit, mis tähendab, et tulemused on seotud ühe konkreetse piirkonna lasteaedadega ja ei ole võimalik teha üldistusi erinevate lasteaedade kohta üle Eesti. Piiranguna võib välja tuua ka mõne lasteaiajuhi lakoonilised vastused, mistõttu osasid mõtteavaldusi oli autoril keerulisem tõlgendada.

Tulevikus vääraks teema edasi uurimist näiteks selles osas, mis puudutab õpetajate teadlikkust ja oskusi lahendada sotsiaalpedagoogilisi probleeme ja seda just erinevate põlvkondade valguses. Samuti võiks valimi hulk olla suurem, et saada rohkem arvamusi. Veel

võiks mõelda uurimuse läbiviimisele nendes lasteaedades, kus sotsiaalpedagoog ametis on, et välja selgitada tema töö kasulikkus.

TÄNUSÕNAD

Aitäh kõikidele uurimuses osalenud Kambja valla lasteaiajuhtidele huvitavate mõtete ja kogemuste jagamise eest. Olen südamest tänulik oma juhendajale Helen Hirsnikule, kes andis omalt poolt häid soovitusi, et töö oleks kokkuvõttes veelgi sisukam. Samuti soovin tänada oma perekonda, kes oli mulle kogu magistritöö kirjutamise protsessi ajal suureks toeks.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Maris Pärt

/allkirjastatud digitaalselt/

24.05.2022

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aavik, A. (2012). *Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. E-kursuse materjalid*. Tartu.
- Anderberg, M. (2020). In search of a social pedagogical profession in schools. Missions and roles under reconsideration. *International Journal of Social Pedagogy*, 9(1): 1.
- Eesti Entsüklopeedia, 8. kd. (1995). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 608.
- Eichsteller, G., Holthoff, S. (2009). Social pedagogy: the practice. *Every Child Journal*, 1(1), pp.58-63.
- Elo, S., Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62 (1), 107-115.
- Emmerova, I. (2018). Preventive and socio-educational work of social pedagogues in primary and secondary schools in the Slovakia. *Journal of Social Pathology and Prevention*, 4(1), 21-28.
- Geske, J, Sheridan, S.M, Warnes, E.D., Warnes, W.A. (2005). A Contextual Approach to the Assessment of Social Skills: Identifying Meaningful Behaviors for Social Competence. Educational Psychology Papers and Publications. 3. *Psychology in the Schools* 42:2, 173-187.
- Gutman, K. (2013). *Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus lasteaedades, Kuressaare lasteaedade näitel*. Magistritöö: Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž.
- Haridussilm. (s.a.) Külalstatud aadressil <https://www.haridussilm.ee/ee/valdkonnaraportid/haridus/alusharidus>
- Häidkind, P. (2008). Erivajadusega lapsed lasteaias. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 198-220). Toim. Kikas, E. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 198-220.
- Hämäläinen, J. (2001). *Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hämäläinen, J. (2019). Social pedagogy as a scientific dicipline – a branch of academic studies and a field of professional practice. *EccoS Revista Científica*, no. 48, pp. 17-34.
- Högström, M. (2018). What is the Swedish Interpretation of Social Pedagogy. A Literature Review. *Papers of Social Pedagogy* 1/8, 51-65.
- Kalmus, V., Linno, M., Masso, A. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi*

- meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kikas, E. (2008). Tunnetusprotsesside areng. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 19-38). Toim. Kikas, E. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kivirand, T. (2011). Hariduslike erivajadustega õppurite toetamisest uues põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses. *Ajakiri SOTSIAALTÖÖ*, 2 (lk 14-16). Tallinn: TAI koolitus- ja teabekeskus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>
- Kornbeck, J. (2002). Reflections on the Exportability of Social Pedagogy and its Possible Limits, *Social Work in Europe*, 9 (2), 37-49.
- Kornbeck, J., Rosendal Jensen, N. (2012). *Social Pedagogy for the Entire Lifespan*. Bremen: Europäischer Hochschulverlag.
- Kraav, I. (2006). Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolitöötajate nägemuses. *Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis*. Kraav, I., Kõiv, K. OÜ Vali Press.
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kutsestandard. *Sotsiaalpedagoog, tase 6* (2018). Külastatud aadressil <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10685758>
- Kõrgesaar, J. (2002). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse*. Tartu: TÜ Kirjastus
- Leino, M. (2021). The relationships between social pedagogy, social work and child protection: the case of Estonia. *International Journal of Social Pedagogy*, 10(1): 11.
- Mikser, R. (2004). Kuidas legitimeerida sotsiaalpedagoogikat teadusliku distsipliinina. *Kasvatusteadused muutuste ajateljel: sotsiaal- ja kasvatusteaduste doktorantide II teaduskonverents : 25.-26. aprillil 2003 TPÜ-s : artiklite kogumik*. Toim. Lepik, A; Pandis, M. Tallinn, 89–100.
- Moffit, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701.
- Mägi, K., Tropp, K. (2008). Emotsionaalne ja motivatsiooniline areng. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 92-103). Toim. Kikas, E. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Raud, K. (2011). Sotsiaalpedagoog aitab kaasa kogu koolipere heaolule. *Ajakiri SOTSIAALTÖÖ*, 2 (lk 21-24). Tallinn: TAI koolitus- ja teabekeskus.
- Riigikontrolli aruanne Riigikogule. (2020). *Hariduse tugiteenuste kättesaadavus*. Tallinn.
- Romm, T. (2016). The Development of Social Pedagogy in Russia. *Pedagogia Social. Revista Interuniversitaria*, 27, 133-152.
- Saarits, Ü. (2005a). Kasvamine ja kasvatus. *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 112-116). Toim. Henno, K. Tartu: AS Atlex.
- Saarits, Ü. (2005b). Sotsiaalne areng ja kasvatus. *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 67-71). Toim. Henno, K. Tartu: AS Atlex.
- Saat, H., Tropp, K. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 53-78). Toim. Kikas, E. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Sandermann, P., Neumann, S. (2014). On Multifaceted Commonality: Theories of Social Pedagogy in Germany. *International Journal of Social Pedagogy*, 3(1): 3, pp. 15–29.
- Schoone, A. (2020). Imagining social pedagogy in/for New Zealand. *International Journal of Social Pedagogy*, 9(1): 2.
- Schugurensky, D. & Silver, M. (2013) Social pedagogy: Historical traditions and transnational connections. *Education Policy Analysis Archives*, 21 (35).
- Simeonsson, R. J. (1994). *Risk, Resilience, and Prevention. Promoting the Well-Being of All Children*. Baltimore: Brookes Publishing.
- Smythe, T., Zuurmond, M., Tann, C.J., Gladstone, M., Kuper, H. (2020). Early intervention for children with developmental disabilities in low and middle-income countries – the case for action. *International Health* 2021; 13: 222–231.
- Stephens, P. (2013). *Social pedagogy: heart and head*. Bremen: Europäischer Hochschulverlag.
- Storø, J. (2012). The Difficult Connection between Theory and Practice in Social Pedagogy. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1): 3, pp. 17–29.
- Streimann, K., Pertel, T. (s.a.) *Uimastiennetus koolis, juhendmaterjal*. Külastatud aadressil <https://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/koolis/olulised-abimaterjalid/uimastiennetus/uimastiennetusjuhend>
- Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. (2020). *Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete*

- tarvitamise ennetuse teaduslik käsitus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele*. Kohandatud Euroopa ennetusõppekava (EMCDDA) põhjal. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.
- Tropp, K. (2010). Nõustamine ja konsulteerimine laste arengu toetamisel. *Nõustamise alused. Abimaterjal Õppenõustamiskeskustele* (lk 29-33). Tartu.
- Õun, T., Tuul, M., Ugaste, A. (2020). Alusharidus loob vundamendi. Toim. Heidmets, M. *Haridusmõte* (lk 202–219). TLÜ Kirjastus.
- Úcar, X. (2011). Social pedagogy: beyond disciplinary traditions and cultural contexts? J. Kornbeck; N. Rosendal Jensen (Eds.) *Social Pedagogy for the entire human lifespan*, (pp.125-156) Bremen: Europäischer Hochschulverlag.
- Veike, H. (2018). *Tartu linna lasteaedade õpetajate toimetulek lapse agressiivse käitumisega*. Magistritöö: Tartu Ülikool.
- Veisson, M., Nugin, K. (2009). Lapse arengu hindamine. *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5-21). Toim. Kulderknup, E. Tartu: Kirjastus Studium.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

LISAD

Lisa 1. *Sotsiaalpedagoogi tööülesanded kutsestandardi järgi (Kutsestandard; sotsiaalpedagoog tase 6, 2018).*

A.2.1 Sotsiaalpedagoogilise tegevuse kavandamine

1. Sotsiaalsete oskuste hindamine.
2. Töökavade koostamine.
3. Erinevate huvigruppide kaasamine.
4. Õppetööd toetavate tegevuste kavandamine.
5. Õppija arengu toetamine.
6. Õppetöövälise tegevuse toetamine.
7. Metoodiliste materjalide valimine.

A.2.2 Sotsiaalpedagoogiline hindamine

1. Abivajajate väljaselgitamine.
2. Lähikeskkonna võrgustiku ja ressursside väljaselgitamine.
3. Sotsiaalkultuuriliste erinevuste ning integratsiooniga seotud probleemide märkamine ja nendega tegelemine.
4. Sotsiaalsete oskuste hindamine.

A.2.3 Juhtumikorraldus ja nõustamine

1. Olukorra kaardistamine.
2. Esmatasandi sotsiaalpedagoogiline nõustamine.
3. Juhtumitöö.
4. Sotsiaalsete oskuste arendamine.
5. Ennetustöö.
6. Sekkumine.
7. Sotsiaalpedagoogilise sekkumise tõhususe hindamine.

A.2.4 Turvalise õpi- ja töökeskkonna kujundamine

1. Tegevuste kavandamine.
2. Sotsiaalpedagoogiline ennetustöö turvalise keskkonna säilitamiseks.

A.2.5 Refleksioon ja professionaalne enesearendamine

1. Oma töö analüüsimine ja enesearendamine.
2. Oma füüsilise, vaimse ja emotsionaalse tervise hoidmine ja arendamine.
3. Erinevate spetsialistide nõustamine.
4. Sotsiaalpedagoogiliste tegevuste tutvustamine.

Lisa 2. Intervjuu küsimused

KÜSIMUSED

Taustaküsimused: amet, vanus, tööstaaž

5) Millised on peamised sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutavad probleemkohad

Kambja valla lasteaedades?

- Millised probleemid üldse lasteaia kõige sagedamini lastel esinevad?
- Kui sageli tuleb ette sotsiaalpedagoogika valdkonda puudutavaid probleeme (nt puudulikud sotsiaalsed oskused, agressiivne käitumine, kiusamine, tõrjutus, koduga seotud mured)?
- Millist kanalit pidi jõuab info laste probleemistest Teieni?

6) Millisena näevad lasteaiajuhid sotsiaalpedagoogi ülesandeid lasteaia?

- Millised on peamised ülesanded, mida sotsiaalpedagoog võiks lasteaia täita?
- Milliste probleemkohtade osas oleks sotsiaalpedagoogi tugi eriti oluline?
- Kuidas võiks Teie nägemuse järgi toimida õpetaja ja sotsiaalpedagoogi koostöö?

7) Kuidas on lasteaedades hetkel lahendatud sotsiaalpedagoogiliste muredega tegelemine?

- Kes osutab lastele esmatasandil abi Teie lasteaia?
- Kes ja kuidas tegelevad praegu Teie lasteaia sotsiaalpedagoogiliste probleemide (nt puudulikud sotsiaalsed oskused, agressiivne käitumine, kiusamine, tõrjutus, koduga seotud mured) lahendamisega?
- Kuidas hindate õpetajate pädevusi tegelemaks sotsiaalpedagoogiliste teemadega?

8) Kuidas hindavad Kambja valla lasteaedade juhid vajadust sotsiaalpedagoogi ametikoha järele?

- Kas Teie lasteaia võiks tööl olla sotsiaalpedagoog?
- Milline võiks olla sotsiaalpedagoogi tööaeg/koormus (igapäevaselt, teatud päevadel)?
- Milline oleks Teie arvates sotsiaalpedagoogi tööst saadav suurim kasu?
- Miks Teie meeskonnas seni sotsiaalpedagoogi ametikoht puudub?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Pärt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkusest Kambja valla lasteaedade näitel“, mille juhendaja on MA Helen Hirsnik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maris Pärt

24.05.2022